

SPELEN MET VUUR 2

PETER LINTELO

DEEL 2:

STERRENSTOF

Thomas

Zolang zijn bewustzijn nog met hem meegaat neemt de pijn niet af. Hij desintegreert in slierten van stof, hij danst of wordt gedanst. Ritme is vrij, hij schokt en daalt af, stijgt en drijft op afgebroken gedachten de materie in. Dan begint hij te vervagen en weet niet meer. Soms even dringt zonder pijn een gevoel op. Verlangen is ijl. Hij kan niet meer denken, omdat hij niet meer kan vasthouden. Hij verliest zijn pijn ook en wordt hij de ruimte ingesleurd. Duikt weer op en lijkt te stijgen. Meer weten, meer weten. Dalen. Hij gaat op zwaartegolven aan te tijd voorbij. Als hij weer weet, zijn er alleen de scherven van zijn geheugen. Hij is ontwaakt.

Hij ligt in een bootje op een spiegelend meer van zilver. Om hem heen een grijze oneindigheid. Het lood van de zwaartegolven loopt uit zijn lichaam.

Bewegen, ademen, kijken. Hij moet verder. Hij moet naar Marie.

De dans van de kosmische stof was van een ongelooflijke schoonheid in nevels en nevelslierten. Maar niemand die het meemaakte, want het was een onbewust toeval, een ongeluk, het bewustzijn moest zich nog ontwikkelen. Toeval vormde de planeten, het geluk schiep de sterren.

Er kwam licht en daarmee hitte en nog meer dynamiek. Wat er eerst was: water of vuur? Het valt niet meer te achterhalen

Deeltjes van moleculen daalden op aarde neer als nevels van silicaten en koolwaterstoffen. In het water trokken ze samen, integreerden tot visvormige fantomen die rechtstreeks de evolutie inzwommen en leven doorgaven. In duizenden en duizenden jaren verkenden zij alle vormen van leven en groeiden uit tot een herkenbare werkelijkheid. Aangenomen wordt dat ook de hersencellen meegroeiden en daarmee het bewustzijn. Het bestaan, gekend of ongekend, was een kwestie van overleven. Maar zij die maar gedeeltelijk meededen aan de evolutie en aan het gevecht om te mogen overleven en in de maalstroom verdwenen, leidden een zelfstandig bestaan, soms een eigen wildgroei.

Zij gingen soms mee in de evolutie, soms groeiden zij de in de vorm van een mens, soms vielen zij terug in een rudimentaire vorm van een kikkervisje, bleven achter, maar transformeerden zonder ophouden. Een wonderlijke reeks van verkleurende en vervormende wezens. Hun schoonheid is weergaloos.

Geen wetenschapper had ze onderkend, omdat zij zich steeds anders voordeden, de intelligentie aannamen waarop zij parasiteerden, de schoonheid absorbeerden van de verliefden. Het verlangen van de melancholici. Meestal noemde men de metamorfosen, wanneer zij zich manifesteerden spelingen van de natuur, demonen of heksen, manifestaties van Satan. Omdat men ze niet begreep, omdat alles wat niet begrepen wordt, geassocieerd werd met het Kwaad. En toch: ze waren zo neutraal als virussen die alleen maar kwaadaardig worden in de loop van de tijd.

Marie

Een genadige slaap dompelt haar in de onwereld van duisternis zonder kwaad. Zij zal niet voor altijd doorslapen, maar ze weet het nog niet. Ze weet niet dat zij gesleurd wordt buiten haar dimensie. Ze is een kind, dan weer een jonge vrouw.

DEEL 2

STERRENSTOF

Marie

67.

Er is een grauwsliuier over de stad gedaald. De straten, zelfs de Laan met zijn statig karakter lijkt besmeurd en aangetast. Donkerder en overtrokken met een neerslachting die alles heeft behangen. Het is de oorlog.

Marie weet niet zo goed hoe het voor de oorlog is geweest. Ze is hier nog niet zo lang en haar geheugen reikt niet zover. Het is vreemd gesteld met geheugen en verbeelding in haar hoofd, want ze heeft de neiging om herinneringen en vooral beelden door elkaar te halen. Ze weet dus niet wat zij zich verbeeldt en wat ze heeft meegemaakt. Soms denkt ze dat er vissen langs het uitspansel jagen, vliegende, logge visrompen. Het zijn vliegtuigen, bommenwerpers.

“Ach, meid”, zegt haar stiefmoeder Keet, “stel je niet aan.”

Soms denkt ze dat ze hallucineert. Ze wil geen geval voor de psychiater worden en dus houdt ze haar mond en kijkt en neemt waar. Interpreteren kan ze niet. Daar is ze te jong voor. Denkt ze. Ze is nu zestien, ze weet wel beter.

Het is oorlog.

Ze hebben het koud. Vader (die niet haar vader is maar haar stief- of pleegvader, dat weet ze wel) heeft een antieke kast die van zijn moeder is geweest, uit het zijkamertje verzaagd tot brandhoutjes. De kast is weg. Door de schoorsteen naar de hemel opgestookt. Net als oma, zegt vader en hij lacht. Marie weet het zo net nog niet. Van die hemel. Ze heeft oma niet gekend. Waar komt ze toch vandaan?

“Je bent gewoon een vondeling”, zegt Keet. “Op de stoep gelegd. In een mandje.”

Marie wordt er niet wijzer van. Ze laat het maar zo. Ze moet haar fantasie indammen. Ze moet geen beelden toelaten die ze niet kan duiden. Vuur? Ze is er doodsbang voor. Mannen? Ze moet er niets van hebben. Ze wil niet dromen dat ze vliegt. Ze moet haar handen bedwingen die soms gaan waar zij niet wil dat ze gaan. Tegen iedereen zegt ze: Raak mij niet aan!

Er is iets merkwaardigs met haar handen. Soms kan zij ze niet bewegen, soms zijn ze zo week dat ze lijken te vloeien.

“Het zijn groeistuipen”, zegt Keet.

Ze kan niet tegen kou. En de kou zit aan alles in de oorlog. Aan het graniet van stoerpranden aan ijzeren leuning en helmen. Aan muren, voorwerpen en mensen. Weet je wat het is met kou: als hij er eenmaal inzit, in je lijf, gaat hij er nooit meer uit. Tenminste bij haar.

Soms komt de buurman zich bij haar thuis verstoppen. Als er een razzia is. Ze worden dan gewaarschuwd door Mathilde die aan de overkant woont en die een kapsalon aan huis heeft. Ze ontvangt ook officieren met krakende laarzen en harde stemmen. De laarzen gepoetst, de stemmen niet.

“Het is een hoer.”

Haar stiefvader sist. Kan wel zijn, maar zij heeft er toch voor gezorgd dat de buurjongen gered is. Marie vindt haar een heldin. Als de nazi's het zouden weten, zou ze de kogel krijgen. Ze zou er na de oorlog wel voor beloond zijn, maar dat viel tegen. Dat kon ook niet: de hoer spelen en later nog een lintje krijgen. Mathilde is avontuurlijk en dat spreekt Marie aan. Niet het hoer spelen, maar het tegen de bezetter ingaan.

‘s Middags komt ze al waarschuwen. Met dat fluitende accent van haar.

“Er wordt vanavond een razzia gehouden. Ik zeg het maar even. Zorg dat je broer of je vader of je man weg is.”

Ze gaat alle burens af. De buurjongen wordt in een lege ruimte boven de rechterkast in de woonkamer gestopt waar hij wel een paar uur in moet blijven zitten. Hij mag geen geluid maken, als er een nazi binnen komt. Op zoek naar mannen die geronseld kunnen worden. Daar staat hij voor de deur. De bezetter. Geweer over de schouder, ijzeren helm. Hij stampst binnen op zijn laarzen. Kijkt rustig rond.

Het is geen groot huis. Vier kamers op de begane grond en een kleine die later als badkamer is ingericht. Met een los bad. Een kleine voortuin, zo smal als vier stoeptegels. Een even klein achtertuintje. Twee kamers en suite, daar zitten dubbele deuren tussen met glas-inlood. In de hoeken een loze ruimte. Daar gaat buurjongen in.

De soldaat zoekt niet erg grondig. Onverschillig opent hij de linker kastdeur. Hij kijkt naar de sloop gevuld met spliterwten die daar hangt en die Keet bewaart voor nog slechtere tijden. Soms eten ze ervan. Hij kijkt omhoog.

Stiefpa en -moe en Marie zitten in aftandse fauteuils en kijken niet op. Doodstil.

“Er zijn hier zeker geen mannen,” zegt de soldaat, “es gibt kein’ Männer in Den Haag.”

Hij haalt zijn schouders op en kijkt naar haar stiefvader. Er hangen lijnen naar beneden naast zijn mond die er bitter uitziet. Hij vertrekt stampend.

Marie heeft de tinteling in haar handen bijna niet kunnen bedwingen. Ze zou in staat moeten zijn haar handen onder controle te krijgen. Ze mogen geen eigen leven leiden. Het is winter. Het is winter 1944. Het bombardement op Nijmegen is net geweest. Dan komt alweer het bericht dat er een bommenwerper in Amsterdam op een jongensschool is gestort. Ze reageren al bijna niet meer op geweld. Vader zit over een kaart gebogen die hij zelf heeft getekend om de beweging van de bevrijdingslegers op in te kleuren. Daar praat hij nog wel over. Alsof het daarmee opschiet. Maar het schiet niet op en hij zit nu zwijgend in zijn stoel. Hij broedt op zijn onmacht.

Dat is wat Marie ook voelt: onmacht. Vooral in haar handen. Soms is het alsof ze niets kan oppakken, weigeren haar handen dienst. Terwijl zij weet dat er een geheime potentie in haar vingers is, die macht kunnen grijpen, betasten, voelen en weten.

Er zitten gaten in haar geheugen. Zwarte en lege. Ze springt van gat naar gat. Dat moet, omdat ze niet weet wat ze heeft weggepoetst. Er zijn flitsen. Voor zij ze herkent, zijn ze weg. Ze verwarren haar, maar ze komen niet terug. Zelfs niet in haar dromen. Die beelden verdrukt ze.

De dagen zijn grauw en eentonig. Misschien hoeft ze nooit meer naar school. De school is gevorderd en wordt gebruikt als kazerne. Ze stond niet lang geleden in de rij voor een winkel. om half zes in de morgen. Ze hadden stroop. Op de bon. Die stroop zou wel van suikerbieten gemaakt zijn, maar ja, honger. Je moest heel vroeg in de rij gaan staan, want anders was alles op als je aan de beurt was. Ze had het zo koud dat ze dacht dat haar tenen eraf vielen. Er kwam een patrouille voorbij en plotseling begon ze oprecht te haten. Die haat verwarmde haar en maakte haar bewust van haar omgeving. Van de werkelijkheid waarin ze was. Bestond. Vanaf dat moment keek ze om zich heen. Zich bewust van wie ze was: een jonge, opgroeiende vrouw, die haar gevoelens kon kiezen. Maar het moest via de haat. Weet ze.

Het maakt haar bang. Zo wordt ze niet opgevoed.

“Heb je naaste lief als jezelf”, zegt Keet.

Daar voelt ze niets bij. Wie is de naaste? Iedereen? Ze denkt dat ze koud is, ze voelt weinig. In de kou van de winter onder een bezetting kan ze niet ontdooien. En dat is wat ze moet: ontdooien. Als ze weten wil wie zij is.

Haat is warm in een wereld die bevroren lijkt. Waarin zelfs het verleden verstijfd lijkt van kou.

Ik wou dat ik mij meer kon herinneren, denkt ze en huivert. Want daar achter haar lijkt een bedreiging te woekeren, die zij misschien niet kennen moet.

Voorlopig zijn er helmen, geweren, laarzen, gepantserde auto's, bombardementen. Puin en pijn om met een warm gevoel te haten.

Oom Roel is de oudste broer van haar stiefmoeder en hij is fout. Vlak voor de oorlog is oom al een keer bij hen thuis langsgekomen om zijn pakje te laten zien. Een zwart uniform, rode labels op zijn revers. Vader heeft hem eruit gegooid en gezegd dat hij nooit meer mag komen als hij zijn uniform aan heeft. Keet is woedend dat haar broer zo behandeld wordt. Hij is niet meer op komen dagen. Maar goed ook, vader vertrouwt hem niet. Oom Roel houdt ons in de gaten, zegt hij.

Het wordt steeds erger met de honger. Tulpenbollen smaken bitter, heel bitter. Haar lichaam wil het allemaal niet meer. De honger voelt allang niet meer aan als pijn. Als het missen van iets dat ze zou willen. Ze voelt alleen maar haat, vooral als ze aan haar stiefmoeder denkt. Jij bent niets van mij, jij wil mij eigenlijk niet. Jij bent er niet voor mij, maar ik wil er ook niet voor jou zijn. En ik wil zeker niet dat je mij aanraakt. Er heerst stilte. Niemand praat meer met elkaar. De mensen drijven op het geluid van de bombardementen. Waar? Dichtbij? Veraf? Niet hier, niet hier. Straks misschien. Wachten. Wachten waarop. Op vrede? Dat het ophoudt.

De vader van Catharina komt op bezoek. Catharina zit bij haar in de klas. Ze gaat niet veel met haar om, maar haar vader schijnt de hare te kennen. Hij wil vader even alleen spreken. Keet sleept haar naar de keuken. Ze horen de mannen zachtjes met elkaar overleggen. Even later wordt ze binnen geroepen. “De vader van Catharina heeft je wat te vragen. Je moet goed luisteren. En je moet jezelf afvragen of je het wel durft.”

De vader van Catharina zegt ook wat:

“Wil jij samen met Catharina helpen kranten rond te brengen?”

De vraag slaat in. Ze begint te tintelen van spanning. Natuurlijk wil zij het. Er zou iets gebeuren. Ze zou uit haar winterslaap ontwaken. Ze zou op pad kunnen. Ze zou niet alleen haar haat meer hebben.

“Leuke jonge meisjes zoals jullie vallen minder op. Jullie kunnen gemakkelijker over straat.”

“Moeder mag er niks van weten”. Zegt vader.

De eerste keer gebeurt niets bijzonders. Ze brengen hun illegale kranten weg en komen op tijd terug, voordat ze niet meer op straat mogen. Ze weet niet of Keet gelooft dat ze alleen maar met Catharina een wandeling heeft gemaakt.

De tweede keer moeten ze een groepje slenterende soldaten ontwijken die op hun gemak komen aangewandeld. Geweer over de schouder. Geen helmen maar mutsen. Marie staat bevend naast haar fiets. Catharina heeft achterop gezeten, ze staat nu achter haar. De kranten in de fietstas.

Er is niet veel voor nodig om van die krantjes te maken. Nieuws krijg je over de illegale radio. Met een oude typemachine worden berichten geschreven die meestal alleen gaan over het front dat langzaam opschuift naar de bevrijding. Bevrijding? Hoeveel van die exemplaren worden er gestencild? Het kunnen er niet veel zijn. Maar ze zijn wel illegaal. Dodelijk. Er staat op: lezen en doorgeven. Dat hebben ze gedaan.

Marie staart stom naar een jonge, blonde soldaat. De tweede, een klein pezig mannetje haalt zijn geweer van zijn schouder. Wat zou er gebeuren als ze in de fietstas zouden kijken? Ze voelt zich heel moe en onaantrekkelijk. Ze weet niet wat Catharina doet. Is ze weggerend? Het pezige mannetje schoudert zijn geweer en legt aan. Niet doen, gebaart de ander. Dan rent de kleine Catharina achterna.

Marie kijkt in vriendelijk lachende, blauwe ogen. Ze beeft. Ze voelt zich doodziek. Ze ziet dat de vijand niet de hatelijke bliksemschichten op zijn kraag heeft. Een simpele arbeider in het veld van de oorlog. Het is een mooie jongeman. De andere soldaat komt terug en zegt dat hij de kleine heks niet te pakken heeft gekregen.

Hun taal. Ze kan hem niet uitstaan. Ze praten niet, ze sissen. Toch klinkt de blonde beleefd als hij vraagt waar hij haar naartoe kan begeleiden. Ja, ja. Ze maakt een vaag gebaar. Even later zijn ze toch onderweg. Aan iedere kant van haar loopt een soldaat. De blonde heeft de fiets van haar overgenomen. Ze durft niet naar de fietstas te kijken.

Bij hun voortuintje houden ze halt en Keet komt angstig naar buiten gerend. De blonde brengt zijn hand half omhoog alsof hij de bekende groet wil gaan brengen. Maar hij bedenkt zich. Hij slaat zijn hakken tegen elkaar en buigt een beetje. Marie loopt langs Keet naar binnen zonder haar aan te kijken.

Keet blijft met de soldaten staan praten bij het hekje. Ze spreekt hun taal goed. Die heeft ze geleerd bij de nonnen. Dan nemen ze afscheid, beleefd, en gaan weg. De fiets gaat mee. Marie siddert over haar hele lijf als ze aan de keukentafel gaat zitten om op vader te wachten.

Vader zegt rustig:

“Hoeveel kranten hadden jullie nog?”

Er is nog geen krant bezorgd.

“Ik loop even naar Catharina’s huis om te vragen hoe het met haar is afgelopen. Dat kan nog net voor het gaat schemeren.”

Vader gaat en Marie zit weer met Keet aan tafel. Keet begint te jammeren. Hoe ze dat nou hadden kunnen doen? Kranten rondbrengen en gevaar lopen. Tegen de bezetter ingaan. Haar pleegmoeder begint hardop te bidden. Ze raffelt weesgegrootjes af. Marie kan niet begrijpen dat het steeds herhalen van de naam Maria ook maar een beetje zou helpen. Onderduiken, zou dat het zijn? Vader komt terug.

“Catharina is veilig thuis gekomen. Zij heeft het voordeel dat ze niet weten waar ze woont.

Marie schrikt. Wat moeten ze doen? Rustig afwachten tot ze haar komen halen. Naar bed en proberen te slapen.

Die nacht droomt Marie voor het eerst. Het is een koortsachtige droom. In een zwaar drukkende nevel is ze in gevecht met de duivel. Het wezen waar Keet het zo vaak over heeft. Marie weet hoe hij eruit ziet. Hij is blond en aantrekkelijk. Iemand om verliefd op te worden.

Maar Marie wint van hem. Ze weet hem in een ton te krijgen. Wat is het? Een regenton? Een destilleervat? Ze weet alleen dat ze hem naar binnen stampet en hem op zijn kop slaat. Voor zij het vat sluit.

Vreemde droom.

Vader gaat zwijgend en somber naar zijn werk. Marie doet niets, zit stom aan tafel. Ze schrikt als er iemand aan het tuinhokje voorbij loopt. Moest ze niet onderduiken? Via de ouders van Catharina die in het verzet zitten moet ze toch ergens terecht kunnen komen? Vader wil er niet over praten. Er wordt alleen gezwegen en dat is niet te harden. Vader schuifelt onzeker door het huis. Keet jammert van angst. Als ze maar niet komen, als ze maar niet komen. Het kan niet zolang duren. Ze zullen de kranten toch wel gevonden hebben? Het gaat niet om een wiskundeboek.

Keet maakt een einde aan de onzekerheid.

“Ik houd het niet langer uit. Ik ga mijn broer waarschuwen, misschien dat hij wat voor ons kan doen.”

Vader is razend. Keet mag oom Roel niet wijzer maken. Hij kan ons meer kwaad dan goed doen. Marie vindt het nog erger om op oom Roel te zitten wachten dan dat de Gestapo haar op zou komen halen. Ze is bang voor zijn zwarte laarzen en koppel.

Hij komt in de loop van de middag. Vader is niet thuis. Oom is niet in uniform. In plaats daarvan draagt hij een slecht zittend, slobberig kostuum. Het jasje is scheef dichtgeknoopt. Hij ziet bleek. Langs de zijkanten van zijn neus lopen lijnen naar beneden die bij zijn mondhoeken vergroeid zijn in diepe groeven. Hij heeft een bittere mond en een wreed, hartstochtelijk gezicht. Een scherpe, lange neus. Haar hekel aan hem groeit. Keet sluit zich met hem op in de keuken en Marie hoort ze lange tijd mompelen. Ook met haar hoofd tegen de gesloten keukendeur kan Marie ze niet verstaan.

Ze komen naar buiten en Keet blijft in de deuropening van de keuken staan.

“Oom Roel wil je even spreken. Ik ga een eindje om.”

Nee blijf erbij, smeekt Marie inwendig en ze kijkt naar de zogenaamde oom met de afstotende grijns op zijn smoel. Hij is zo weerzinwekkend, omdat hij lief probeert te glimlachen. Keet trekt haar jas aan en verdwijnt.

“Zo, meisje, kom eens zitten.”

Hij wenkt haar aan tafel en gaat tegenover haar zitten. Hij lacht. Hij heeft een slecht gebit. Hij moet wel uit zijn mond stinken.

“Zo kindje, heb jij je in de nesten gewerkt? Dom van je.”

Als hij vriendelijk wil zijn, is hij net een jakhals die een lijk van een dier gevonden heeft. Marie begint te trillen.

“Niet bang zijn, als je lief voor me bent zal ik je niet verraden. Integendeel, ik beloof je dat ik achter dat in beslag genomen spul aan zal gaan.”

Op het moment dat hij haar over de tafel aan haar schouders naar zich toe wil trekken, weet ze dat hij liegt. Dat deze kleine landverrader geen enkele invloed heeft op de bezetter. Dat hij laf is en niets zal doen.

Ze zakt plat op de tafel dicht bij zijn kruis. Hij maakt zijn broek open en ze kijkt tegen zijn monster aan. Ze ruikt hem. Het gerimpelde vel, de schommelende kogels die paars lijken en zijn ding dat begint uit te groeien tot een smerige knol.

“Pak maar.”

Zijn stem is schor. Marie houdt haar handen beschermend omhoog. Als op commando beginnen haar vingers te tintelen. Het doet geen pijn, maar het gevoel zit er dicht bij. Naalden worden in de toppen van haar vingers gestopt die beginnen te kloppen. Het is geen pijn, het is kracht die tot in haar handpalmen doortrekt.

Oom Roel stuitert achterover en stort op zijn rug op de keukenvloer. Marie valt flauw. De energie gooit haar om.

Als ze bijkomt is Keet er weer. Ze loopt druk heen en weer, maar ze heeft eigenlijk geen aandacht voor Marie. Moet je niet bidden, denkt Marie, nu niet, hè. Het gaat om je lieve broertje.

“Ja, ze is flauwgevallen, tja, als ze niet mee wil werken, kan ik ook niets meer voor haar doen.”

En hij vertrekt.

Bij de deur zegt hij nog:

“Jammer, zo’n mooi kind.”

Marie wil nooit meer mooi genoemd worden. Hij is weggegaan met een bek vol bitterheid, zijn mond scheef, alsof hij op iets heel zuurs moet bijten en Keet begint te jammeren. Waarom zij nou zoiets heeft gedaan? Waarom ze niet lief voor oom Roel is geweest? Hij is toch je oom?

“Hij is mijn oom niet. Hij is jouw broer.”

Keet onderbreekt haar huilerig verhaal niet eens. Marie denkt dat ze er zelf vandoor moet. Ze moet vluchten. Maar waar moet ze heen? Keet zanikt maar door en Marie krijgt het benauwd. Waarom heb je dat gedaan? Waarom ben je niet lief geweest voor je oom? Nu zitten wij met de gebakken peren. Wat is er toch met je? Geen land is er met je bezeilen. Je bent een eigenwijs wezen. Ik heb je nooit vertrouwd. Je zit vol stiekeme streken. Wie heeft je aan die kranten geholpen? Dat is duivelswerk. Het is een schande als je kind tussen twee soldaten wordt thuisgebracht.

Keet gaat maar door. Zangerig monotoon alsof ze weesgegroetjes afdraait. Of over Maries kuisheid zeurt.

Een kip zonder kop. Ga toch bidden, mens, denkt Marie. Je hebt altijd gezeikt en gezanikt over de ‘onkuisheid’, een meisje moet als maagd het huwelijk in. Handjes boven de dekens, slapen als de engeltjes. Geen onkuise gedachten hebben en bidden, veel bidden dat je niet aan de bekoring van de duivel zal bezwijken. Daarom heeft ze me nooit aangeraakt, denkt ze. Niet uit vertedering, niet uit genegenheid, niet uit liefde. Zo is iedere aanraking verdacht, iedere bedoeling onzuiver. Haar stiefvader heeft geprobeerd onder het regime van Keet uit te komen. Bij iedere povere poging werd hij uitgescholden. Ze haat haar pleegmoeder, ze haat de honger, ze haat oom Roel, de oorlog en zichzelf. Ze weet niets over haar verleden en waar ze vandaan komt.

Ze pakt een rauw stuk suikerbiet uit de keuken en gaat op weg naar het huis van Catharina.

Als ze de straat uitloopt, komt ze aan een kruising waar vroeger de blauwe tram voorbij reed. Opzij van de trambaan liggen kinderhoofdjes, de bielzen zijn tussen de rails weggehaald om te worden opgestookt. Troosteloos. Ze steekt de trambaan over en komt op de laan die naar de binnenstad voert en waar vroeger de tram voorbij ratelde. Halverwege die laan woont Catharina. Ze woont op een bovenwoning. Bellen kan Marie niet. Kloppen zou bijna niet gehoord worden. Ze staat lang te wachten. Met de brievenbus klepperen, zoals de gewoonte is geworden, omdat de elektrische deurbellen het niet meer doen? Ze waagt het met bonzen. De deur gaat open, omdat Catharina aan het touw aan de lip van de deursluiting heeft getrokken. Dat touw is een oorlogsuitvinding.

Catharina staat boven aan de trap. Marie kijkt tegen haar stokjes van benen aan en haar voeten in vuile, wollen sokken. Het smalle, donkere gezicht kijkt verbaasd. Marie legt uit in welke toestand ze is gekomen door toedoen van haar oom. Ze is bang dat hij haar zal aangeven.

Ze heeft Catharina nooit zo erg gemogen. Het meisje is te zelfverzekerd en uit de hoogte. Ze is heel goed op school en wil daarvoor worden geprezen. Nu ze niet meer op school komen, kan Marie wel met haar omgaan, al zou ze haar nooit toegang geven tot haar diepste geheimen. Ze zal Catharina nooit toevertrouwen wat zij droomt. Of wat zij voelt in haar handen.

Wat Marie wel vertelt, is wat haar is overkomen met haar oom. Hoe hij zich voor haar heeft uitgesteld, niet hoe ze hem heeft afgeweerd. Daardoor zou het lijken dat hij ongevaarlijk is. Hoe zit het met die kranten? Verzetskrantjes rondbrengen is hoogverraad. Marie staat te praten tegen de trap en omdat ze niet wil schreeuwen, begint ze te fluisteren.

Eerst maakt Catharina een gebaar van: harder, dan wenkt ze Marie boven te komen. Terwijl Marie omhoog klimt, ruikt ze stof en nog een andere geur, impregneer. In een ruime woonkamer staat een bank met rechthoekige armleuningen. Marie heeft nog nooit zo'n meubelstuk gezien. Keet heeft alleen maar losse stoelen. Marie mag gaan zitten. Ze weet dat Catharina's vader iets te maken heeft met distributiebonnen voor onderduikers, met het vervalsen van persoonsbewijzen, maar ze weet niet of hij ook helpt met onderduiken.

“Mijn vader is er nog niet. Je moet wachten tot hij thuis is.”

Ze zitten tegenover elkaar zonder veel te zeggen.

“Wil je iets eten?”

Dat wil Marie wel. Ze krijgt een stuk brood in olie gedoopt.

“Koolzaadolie, dat persen we zelf.”

Hoe zouden ze nog aan brood kunnen komen?

“Mijn vader weet nog weleens wat te regelen.”

Het zal wel, denkt Marie, van de verborgen zaken van de familie van Catharina kon niemand echt wat weten en ze is maar op goed vertrouwen naar ze toe gevluht. Ze schrokt het brood naar binnen. Denkt na. Moet ze op Catharina's vader wachten? Zou hij veel meer weten te doen dan haar eigen vader die tot nu toe niets gedaan had? Opschepperig laat Catharina haar een toestel zien dat door haar vader is bedacht. Een half omgebouwde fiets drijft een dynamo aan. Daardoor heeft de familie, als je maar lang genoeg blijft trappen, tijdelijk licht. Mooi bedacht, knappe vader. Stiefvader kan alleen maar uit bedelen bij de boeren, Marie zou willen dat Catharina's vader er was.

Ze kijkt in het tevreden gezicht van Catharina. Smal, bleek, met aan weerskanten lang, dof, zwart haar. Ze ziet haar ronde, ijzeren brilletje dat is gerepareerd met een stukje touw. Ze bedenkt dat Catharina er onaantrekkelijk uitziet en dat met een vader die eigenlijk een mooie man is. Wat doet het ertoe?